

תורה אור • פרשת חיי שרה • מאמר 4

ויצא יצחק לשוח בשדה כו'

”ויצא יצחק לשוח בשדה”

מה שבא אחרון ונמצא בתחתית היה ראשון במחשבתו של ה': הפרטים שאין להם טעם שבכרייתא נעלים על הכללים המנומקים שבמשנה, ומעשה המצווה לבדו נעלה על התענוג שבגן עדן. התורה יורדת לתוך החושך ואף לתוך השקר כדי לסלקם ולהפוך אותם לאור, ועבודה זו זקוקה ליראתו של יצחק.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/chayei-sarah/4

הנקודה

מה שבא אחרון ונמצא בתחתית היה ראשון במחשבתו של ה': הפרטים שאין להם טעם שבכרייתא נעלים על הכללים המנומקים שבמשנה, ומעשה המצווה לבדו נעלה על התענוג שבגן עדן. התורה יורדת לתוך החושך ואף לתוך השקר כדי לסלקם ולהפוך אותם לאור, ועבודה זו זקוקה ליראתו של יצחק.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר מפרש את יציאתו של יצחק "לשוח בשדה לפנות ערב" באמצעות ההבחנה בין משנה לכרייתא. המשנה מביאה כללים כלליים, ואילו הכרייתא מפרטת את פרטיהם. הכרייתא נראית נמוכה יותר, אך "סוף מעשה במחשבה תחלה": כמו בצינור, מה שנכנס אליו ראשון יוצא אחרון; וכמו האדם, שנברא אחרון אך הוא תכלית הבריאה כולה — דווקא הרמה הנמוכה ביותר נושאת את הכוונה העמוקה ביותר. לכן "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", שהתענוג שבו אינו אלא "אחוריים" של ה'. לכללי המשנה יש לעיתים קרובות טעם שאפשר למצוא, ואילו לפרטי הכרייתא אין טעם, ומה שלמעלה מן השכל נעלה יותר. גם בעבודת ה', המעשה חשוב יותר מן התענוג שכלב, שאינו אלא "כנפיים" שלו. המשנה היא "עיר", והכרייתא היא "שדה" המזין אותה. יצחק "כופף את עצמו" לתוך השדה כדי "לפנות את הערב": התורה מתלבשת בחושך, בפלפולי התלמוד הבבלי ואף בטענות שקריות, כדי שהחושך, שבו ה' מסתתר, יהפוך לאור. סילוק זה, "ליבון ההלכה", זקוק ליראת ה'.

מבנה

1	משנה וברייתא: האחרון הוא הנעלה ביותר	11-2
	הכרייתא, המפרטת את המשנה, נראית נמוכה יותר אך היא נעלית ממנה, שכן סוף המעשה עלה תחילה במחשבה; הצינור והאדם, שנברא אחרון, ממחישים זאת.	
2	שעה אחת של מעשים נעלית על העולם הבא	11-4
	התענוג שבגן עדן ובהשגה אינו אלא "אחוריים" של ה'; המעשה לבדו מגיע ל"פנים" שלו, והכללים הכלליים שבמשנה מקבילים לרמה הגלויה הזאת.	
3	למעלה מן הטעם	11-5
	לפרטי הכרייתא אין טעם, ולכן הם מגלים את מה שלמעלה מן השכל; מצווה הנעשית בלי להבין את טעמה נעלית יותר, והמעשה גובר על התלהבות הלב.	
4	עיר ושדה; לפנות את הערב	11-6
	הכרייתא היא השדה המזין את עיר המשנה; יצחק כופף את עצמו אל השדה, שכן התורה יורדת אל החושך כדי לסלקו ולמצוא את הדין האמיתי — רצון ה'.	
5	יראתו של יצחק	11-7
	סילוק החושך זקוק ליראת ה', שיצחק מגלם; מאחר שה' מסתתר בתוך החושך, סילוקו מביא אור — ליבון ההלכה.	

משנה וברייתא משנה וברייתא

המשנה מביאה את הכללים (הכלל), ואילו ברייתא — לימוד שנותר מחוץ למשנה — מביאה את הפרטים. כאן המשנה היא "עיר" והברייתא היא "שדה".

סוף מעשה במחשבה תחלה סוף מעשה במחשבה תחלה

מה שנעשה אחרון הוא הדבר שהמתכנן התכוון אליו מלכתחילה; לכן הרמה הנמוכה ביותר בתהליך נושאת את תכליתו העמוקה ביותר.

אחוריים ופנים אחוריים ופנים

"אחוריים" של ה' הם כל מה שניתן להשיג וליהנות ממנו, ובכלל זה שכר העולם הבא; את "פנים" שלו, רצונו הפנימי, אי אפשר להשיג, ואילו מגיעים באמצעות עצם המעשה.

למעלה מן הטעם למעלה מהטעם

דין או מצווה שאין להם טעם גלוי נובעים מרמה שלמעלה מכל טעם מפורש; גם במקום שהתורה נותנת טעם, מסתתר מאחוריו טעם נעלה יותר.

לפנות את הערב לפנות הערב

קריאת "לפנות ערב" במשמעות של לפנות ולסלק: התורה נכנסת לחושך ולשקר רק כדי לסלקם ולהפוך את החושך לאור.

ליבון ההלכה ליבון הלכתא

בירור השאלות והקשיים המסתירים דין, עד שהפסיקה האמיתית — רצונו הגלוי של ה' — מתבהרת ומאירה.

קטע 1 • 11-2

משנה וברייתא: האחרון הוא הנעלה ביותר

1 ויצא יצחק לשוח בשדה^{1,2} כו'. לבאר זה דהנה יש משנה וברייתא. וברייתא פיי המשנה³ כי המשנה הוא הכלל וברייתא היא הפרט של המשנה ואין בכלל אלא מה שבפרט.

"ויצא יצחק לשוח בשדה" וגו'. כדי לבאר זאת, הנה יש משנה וברייתא. הברייתא היא פירוש המשנה, שכן המשנה היא הכלל והברייתא היא הפרט של המשנה, ואין בכלל אלא מה שבפרט.

המאמר פותח בפסוק על יצחק היוצא "לשוח" בשדה לפני הערב, וניגש אליו דרך שתי שכבות בתורה שבעל פה. המשנה מציגה את ההלכה בקיצור, ככללים כלליים; ברייתא היא לימוד מאותה תקופה שנותר מחוץ למשנה ומפרט את הדברים. העיקרון התלמודי "אין בכלל אלא מה שבפרט" פירושו שהכלל אינו כולל דבר מעבר לפרטים המרכיבים אותו.

ולכאורה הברייתא היא למטה מן המשנה שנשתלשלה יותר למטה אבל האמת הוא שהברייתא גבוה יותר דסוף מעשה במחשבה תחלה. דהנה התורה⁴ נשתלשלה למטה אפיי [אפילו] בדבר שקר כגון זה אומר אני מצאתיה⁵ כו'.

לכאורה הברייתא נמוכה מן המשנה, משום שהשתלשלה למטה יותר; אבל האמת היא שהברייתא גבוהה יותר, שכן "סוף מעשה במחשבה תחילה". התורה השתלשלה למטה אפילו בדבר של שקר, כמו "זה אומר: אני מצאתיה" וגו'.

מכיוון שהברייתא יורדת לפרטים דקים וארציים יותר, נדמה שהיא שלב נוסף בירידה. אך כפי שאומר הפתגם, מה שבא אחרון במעשה היה ראשון במחשבה; לכן הרובד הנמוך והמפורט ביותר מבטא את הכוונה העמוקה ביותר. ההוכחה היא עד כמה התורה יורדת: המשנה פותחת בכבא מציצא בשני בעלי דין שכל אחד מהם טוען "אני מצאתיה", ואחד מהם בהכרח משקר, והתורה פוסקת אפילו בטענה כזאת.

2 ולפי הנראה היא ירידה למטה מאד ומ"מ היא גבוהה כי סוף מעשה כו'. וכמשל השפופרת הנכנס ראשון יוצא אחרון

למראית עין זוהי ירידה גדולה מאוד למטה, ואף על פי כן היא גבוהה, כי "סוף מעשה" וגו'. זה בדומה למשל השפופרת: מה שנכנס ראשון יוצא אחרון.

עד כמה שנראית ירידת הברייתא נמוכה, למעשה היא גבוהה, כי סוף המעשה היה תחילה במחשבה. המשל הוא שפופרת צרה: מה שמכניסים ראשון יוצא אחרון, ולכן מה שיוצא אחרון היה שם מתחילה.

וכמו האדם שהוא סוף כל הנבראים והוא במעלה על כולם והכל נברא בעבורו ולכן נמצא העולם כולו באדם אחד להורות שהכל נברא בעבורו כי זה כל האדם.⁶

וכן האדם, שהוא האחרון מכל הנבראים ובכל זאת הוא נעלה מכולם, והכול נברא למענו. לכן העולם כולו נמצא באדם אחד, כדי להורות שהכול נברא למענו, כי "זה כל האדם".

האדם נברא אחרון, ביום השישי, אך הוא תכלית הבריאה והכול נברא למענו. לכן אדם יחיד כולל בתוכו את העולם כולו בזעיר אנפין; את הפסוק "זה כל האדם" מפרשים כאומר שהאדם הוא הכול יחד.

קטע 2 • 31-4

שעה אחת של מעשים נעלית על העולם הבא

3 וזהו מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] יפה שעה אחת^{7,8} כו'. דהנה בעה"ב [בעולם הבא] צדיקים יושבים⁹

כו' והוא רק בחי' אחוריים

וזהו מאמר חז"ל: "יפה שעה אחת" וגו'. שכן בעולם הבא "צדיקים יושבים" וגו', וזהו רק בחינת אחוריים,

המשנה באבות אומרת: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". השכר בעולם הבא, שבו "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה", הוא רק "אחוריים" של ה': השתקפות שלו, ולא פנימיותו.

כמאמר וראית את אחורי¹⁰ כו' התענוג שמשיג האדם בעבודתו הוא בחינת אחוריים ופני אינו באפשרי להשיג כי לא יראני האדם וחי.^{11,12}

כמאמר "וראית את אחורי" וגו'. התענוג שאדם משיג בעבודתו הוא בחינת אחוריים, ואילו "פני" אינם ניתנים להשגה, כי "לא יראני האדם וחי".

ה' אמר למשה: "וראית את אחורי ופני לא יראו", ו"לא יראני האדם וחי". אדמו"ר הזקן מפרש "אחוריים" כתענוג והבנה שאדם יכול להשיג בעבודת ה', ו"פנים" כרובד פנימי ששום נברא אינו יכול להשיג.

4 ועדי"ז גם הגלוי בגי' [בגן עדן] הוא רק בחי' זיו והארה לבד ולכן יפה שעה אחת כו' שהוא המעשה עצמה בלי תענוג ובלי שכל מכל חיי העוה"ב [העולם הבא] דסוף מעשה במחשבה תחלה.

וכך גם הגלוי בגן עדן הוא רק בחינת זיו והארה בלבד. לכן "יפה שעה אחת" וגו' — כלומר, המעשה עצמו, בלי תענוג ובלי שכל — מכל חיי העולם הבא, כי "סוף מעשה במחשבה תחילה".

גן עדן, העולם הבא, מגלה רק "זיו" ו"הארה" של ה', ולא את עצמותו. מעשה המצווה עצמו, גם כשעושים אותו בלי תענוג או הבנה, מגיע לעצמות, מפני שהוא המעשה האחרון שהיה ראשון במחשבתו של ה'; לכן שעה אחת של מעשים כאן "יפה" מכל העולם הבא.

וזהו גם כן ענין משנה וברייתא שהמשנה הוא כלל כמו ד' ציצית מעכבות וכן סוכה שהיא גבוהה כו'.

וזהו גם ענין משנה וברייתא: המשנה היא כלל, כמו "ארבע ציציות מעכבות זו את זו", וכן "סוכה שהיא גבוהה" וגו'.

אותה תבנית מופיעה במשנה וברייתא. המשנה נותנת כללים רחבים, כגון שארבע הציציות הן מצווה אחת וכל אחת מעכבת את האחרות, או ש"סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה".

קטע 3 • 51

למעלה מן הטעם

5 ויש למצוא טעם לזה כענין תכלת דומה לים^{14, 13} כו' וגבי סוכה יש טעם למען ידעו דורותיכם¹⁵ עד כי

[כתב] אמה¹⁶ כו'.

אפשר למצוא לכך טעם, כמו בענין "תכלת דומה לים" וגו'; ובענין סוכה יש טעם: "למען ידעו דורותיכם" — עד עשרים אמה וגו'.

לכללים הכלליים של המשנה אפשר למצוא לעיתים קרובות טעם. פתיל התכלת מזכיר את הים, הים את הרקיע, והרקיע את כיסא הכבוד; וסוכה אינה יכולה להיות גבוהה מעשרים אמה, משום שנאמר "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל", ומעל עשרים אמה אדם אינו מבחין בסכך שמעליו.

אבל הברייתא הוא פרט לבאר המשנה בכל דקדוקים ופרטים כמו סוכת גנב"ך ורקב"ש¹⁷ שאין טעם לדבר ונראה בחוש שהוא למעלה מהשכל והטעם וזהו אין בכלל

אבל הברייתא היא הפרט, המפרט את המשנה על כל דיוקיה ופרטיה, כמו סוכת גנב"ך ורקב"ש, שאין לה טעם, ונראה בחוש שהיא למעלה מן השכל והטעם. וזהו "אין בכלל"

הברייתא מונה פרטים דקים שאין להם טעם מפורש: סוכה שבנו גויים, נשים, בהמות או כותים (גנב"ך), או רועים, מקבלי פירות, שומרי העיר או שומרי הפירות (רקב"ש), כשרה. פרטים כאלה, שאינם נובעים מטעם שאפשר לראות, מראים שההלכה נמשכת ממקום שלמעלה מן השכל.

אלא מה שבפרט שאין במשנה בכלל יותר מבפרט הברייתא ומה שלא נתגלה טעמה הוא יותר גבוה כי טעמי המצות לא נתגלו¹⁸ ולע"ל [ולעתיד לבוא] אי"ה [אם ירצה השם] יתגלו

אלא מה שבפרט: אין במשנה, בתור כלל, יותר ממה שיש בפרט שבברייתא. מה שטעמו לא התגלה הוא גבוה יותר, שהרי טעמי המצוות לא נתגלו, ולעתיד לבוא, אם ירצה ה', יתגלו.

הכלל אינו כולל דבר מעבר לפרטיו; לכן הפרטים שטעמם אינו ידוע אינם תוספת שולית, אלא הם תוכנו של הכלל עצמו. מה שאין לו טעם גלוי גבוה יותר, וכפי שאומרת הגמרא, טעמי המצוות לא נתגלו; הם יתגלו רק לעתיד לבוא.

וזהו ר"ש [רבי שמעון] דריש טעמי דקראי¹⁹ שדרש שמה שנאמר בפסוק טעם של דבר לא זהו עיקר רק שיש טעם בזה גבוה יותר למעלה מהטעם.

וזהו שרבי שמעון דורש טעמי קרא: הוא דרש שכאשר הפסוק מציין את הטעם לדבר, אין זה עיקר העניין; אלא שיש בו טעם גבוה יותר, למעלה מן הטעם.

הגמרא מספרת שהתנא רבי שמעון "דורש טעמא דקרא" ופוסק בהתאם לכך. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כך: גם כאשר הפסוק מציין טעם, אין זה עיקר העניין; מאחוריו נמצא טעם גבוה יותר, למעלה מכל טעם שנאמר במפורש.

נמצא שבמצוה שאין משיג בה טעם הוא יותר גבוה ומה שמשיג טעם ותענוג הוא רק בחינת אחוריים ולא

נמצא שמצוה שאין משיגים בה טעם גבוהה יותר, ומה שמשיגים באמצעות שכל ותענוג הוא רק בחינת אחוריים, ולא

המסקנה היא שמצוה שטעמה אינו מושג גבוהה יותר; כל מה שאפשר להשיג בה באמצעות הבנה ותענוג הוא רק בחינת "אחוריים" שהזכרה קודם.

כמו שסוברים העולם שהעיקר הוא הלב שמשיג תענוג ועובד בהתלהבות ואינו כן האמת רק עיקר הוא המעשה בלי תענוג והלב אינו כ"א סיוע בחינת גדפין.²⁰

כפי שהעולם סבור שעיקר העבודה הוא הלב, שמשיג תענוג ועובד בהתלהבות. אין זו האמת; עיקר העבודה הוא המעשה בלי תענוג, והלב אינו אלא סיוע, בחינת כנפיים.

רבים חושבים שהתלהבות הלב והתענוג הם עיקר העבודה את ה'. אדמו"ר הזקן אומר שעיקר העבודה הוא המעשה עצמו, גם בלי תענוג; רגשות הלב הם כמו "כנפיים" המסייעות להעלות את המעשה, אך אינם המעשה עצמו.

קטע 4 • 61

עיר ושדה; לפנות את הערב

6 והנה משנה נקרא עיר וברייטא בחי' שדה לשון בר חוץ לעיר²¹ ולכאורה העיר הוא עיקר שדרים בה בני"א [בני אדם]. אך נראה מי הוא מחיה אותם.²²

והנה המשנה נקראת "עיר", והברייטא היא בחינת "שדה"; לשון "בר", כלומר מחוץ לעיר. לכאורה העיר היא העיקר, שהרי בני אדם גרים בה. אבל נבחן מי מחיה אותם:

חז"ל מכנים את מכלול דיני התורה "עיר", והברייטא היא "שדה": המילה "ברייטא" קשורה ל"בר", "חוץ", משום שהלימודים הללו נותרו מחוץ למשנה. העיר נראית חשובה מן השדה, מפני שאנשים גרים בה, אבל השאלה היא מה מחיה אותם.

השדה שחוץ לעיר שמביאים משם התבואה. כך הוא הברייטא מחיה המשנה ומבארת ההלכה יותר בפרט היאך לעשות כי התנאים מבלי עולם שמורים מתוך המשנה.²³

השדה שמחוץ לעיר, שממנה מביאים את התבואה. כך גם הברייטא מחיה את המשנה ומבארת את ההלכה ביתר פירוט, כיצד לנהוג; שכן "תנאים מבלי עולם", משום שהם מורים הלכה מתוך המשנה.

העיר מתקיימת מן התבואה הגדלה בשדות שמחוץ לה. כך גם הברייטא, על פרטיה המסבירים כיצד לנהוג, מחיה את המשנה. הגמרא אומרת שתנאים המורים הלכה ישירות מנוסח המשנה הכללי, בלי הביאור, "מבלי עולם", משום שהם פוסקים שלא כראוי.

וזהו ויצא יצחק לשוח בשדה הוא לשון דבור ושיחה ולי' [ולשון] שחייה למטה מלשון ושח רום אנשים²⁴ וזהו ויצא יצחק לשוח בשדה: "לשוח" הוא לשון דיבור ושיחה, וגם לשון שחייה כלפי מטה, כמו "ושח רום אנשים",

כעת נקרא הפסוק מחדש. "לשוח" פירושו דיבור ושיחה, כלומר דיבורו של יצחק בדברי תורה, וגם התכופות כלפי מטה, כמו בפסוק בישעיהו "ושח רום אנשים". יצחק מתכופף כדי להוריד את התורה אל "שדה" הפרטים.

וכן כאשר יפרש²⁵ השוחה לשחות (בישעיה כ"ה) (ועמ"ש בזה ע"פ תבנה ותכונן²⁶ עיר סיחון כו' ע"ש) בשדה הוא בר. ולפנות ערב לפנות הערב והחשך.

וכן "כשוחה לשחות" (בישעיה כה) (ועיין מה שנתבאר בזה על הפסוק "תבנה ותכונן עיר סיחון" וגו'). "בשדה" — זו בחינת בר. ו"לפנות ערב" — לפנות את הערב והחושך.

ישעיהו משתמש גם במילה הקרובה "השוחה", השוחה הפושט את ידיו כדי לשחות, וממנה משתמעת ירידה כלפי מטה. "בשדה" מתייחס לברייתא, הנמצאת מחוץ לעיר. "לפנות ערב" נקרא מחדש כ"לפנות" — לסלק את הערב ואת החושך.

דהנה התורה נשתלשלה בחשך כמאמר במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי²⁷ שנשתלשל למטה אפי' [אפילו] בשקר ולמה הוא כך כדי לפנות הערב והחשך ויהי אור

שכן התורה השתלשלה בחושך, כמאמר "במחשכים הושיבני" — זה תלמוד בבלי, שהשתלשל למטה אפילו בענייני שקר. ולשם מה כך? כדי לפנות את הערב והחושך, "ויהי אור",

הגמרא קוראת את הפסוק "במחשכים הושיבני" על התלמוד הבבלי, שדינוני הארוכים וטענותיו שנדחו דומים לחושך. התורה השתלשלה לתוך מציאות זו, אפילו לטענות שקר; המטרה היא לסלק את החושך, כדי שיהיה אור.

כמאמר לעת ערב²⁸ יהיה אור כמשל מי שרוצה לפנות איזה דבר צריך הוא לכנוס בתוכו [בתוכה] כדי לפנותה אבל לא שישאר בתוכה.

כמאמר "לעת ערב יהיה אור". זה דומה למי שרוצה לפנות דבר מה: עליו להיכנס לתוכו כדי לפנותו, אך לא להישאר בתוכו.

הבטחת זכריה, "לעת ערב יהיה אור", מתארת את התכלית הזאת. המשל הוא שכדי לנקות דבר מה צריך להיכנס פנימה, אך לא נשארים שם; כך התורה נכנסת לחושך רק כדי לפנותו.

גם מה שנשתלשלה התורה ונתלבשה בחשך טענות שקר הוא כדי לפנות החשך לאהפכא חשוכא לנהורא

כך גם התורה השתלשלה והתלבשה בחושך, בטענות שקר, כדי לפנות את החושך ולהפוך את החושך לאור.

להתלבשות התורה בטענות שקר יש מטרה אחת: להפוך את החושך עצמו לאור, ולא רק לסלק אותו.

וכן העסק בתורה לדחות החשך והקושיות המסתיר על השכלת הדין האמת לאמתו ולמצא האמת גילוי רצון עליון ב"ה וכמ"ש ע"פ והמשכילים יזהירו²⁹ וגוי ע"ש:

וכן העיסוק בתורה נועד לדחות את החושך ואת הקושיות המסתירות את הבנת הדין לאמיתו, ולמצוא את האמת — גילוי רצון עליון ברוך הוא; וכפי שנתבאר על הפסוק "והמשכילים יזהירו" וגוי, עיין שם.

לימוד התורה עושה אותו דבר. הקושיות והבעיות המסתירות את ההלכה האמיתית הן החושך; בעזרת העיסוק בהן הלומד מוצא את הדין לאמיתו, והוא רצון ה' המתגלה. אדמו"ר הזקן מפנה לכיאוורו על "והמשכילים יזהירו" להרחבה.

קטע 5 • 71

יראתו של יצחק

7 וזהו ויצא יצחק לשוח. כי כדי לפנות הערב והחשך ולתקנו הוא ע"י יצחק שהוא בחי' פחד ויראת ה' וכמאמר אם אין יראה אין חכמה^{30,31} כו'.

וזהו [הפירוש של] "ויצא יצחק לשוח". שכן סילוק הערב והחושך ותיקונם נעשים על ידי יצחק, שהוא בחינת פחד ויראת ה'; וכמאמר: "אם אין יראה אין חכמה" וכו'.

מדוע יצחק? יצחק מסמל פחד ויראת ה' — התורה מכנה את ה' "פחד יצחק". כדי לסלק את החושך מן התורה דרושה יראה, כדברי המשנה: "אם אין יראה אין חכמה". לימוד תורה בלי יראת ה' אינו נשאר בגדר חכמה.

[ועי' בזהר בראשית³² ד' כ"א סע"א [סוף עמוד א]].³³ וזהו האומר אין לי אלא תורה³⁴ אפי' [אפילו] תורה אין לו ונשאר בחשך

[ועיינו בזהר, בראשית, דף כ"א ע"א]. וזהו [הפירוש של] "האומר אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו", והוא נשאר בחושך.

הזהר, המצוטט בהערות קה"ת, אומר שהאור שהולך ונחשך "לפנות הערב" הוא סוד תפילתו של יצחק, המתקנת בחינה זו, כפי שנאמר בפסוק: "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב". מאמר חז"ל על מי ש"אין לו אלא תורה" מתאר לימוד המנותק מיראה וממעשה; אדם כזה נשאר בחושך.

אבל באמת כתיב ישת חשך סתרו³⁵ שאף שהוא חשך מ"מ הוא סתרו וזהו לפנות הערב והחשך ולעת ערב יהי אור

אבל באמת כתוב: "ישת חשך סתרו" — אף שזהו חושך, בכל זאת הוא סתרו. וזהו "לפנות הערב והחשך", ו"לעת ערב יהיה אור".

ובכל זאת, החושך אינו מנוגד לה' באופן מוחלט: דוד המלך אומר "ישת חשך סתרו", כלומר, ה' עצמו נסתר בתוכו. לכן סילוק החושך מגלה אור: "לעת ערב יהיה אור".

והיינו ליבון הלכתא וגם זה פי' ברכו בתורה. (ועמ"ש ע"פ קול דודי³⁶ וע"פ ששים המה מלכות):³⁷
והיינו ליבון הלכתא, וגם זהו פירוש "ברכו בתורה". (ועיינו במה שנתבאר על "קול דודי" ועל "ששים המה מלכות").

זהו "ליבון הלכתא": להאיר את ההלכה האמיתית מתוך לבושיה החשוכים. זהו גם פירוש "ברכו בתורה", ואדמו"ר הזקן מפנה למאמריו על "קול דודי" ועל "ששים המה מלכות" להרחבה.

בעבודה

העיקר בעבודת ה' הוא עצם המעשה, גם בלי תענוג או הבנה; רגשות הלב הם כנפיים המסייעות לו, אך אינם עצם העניין. לימוד התורה צריך להיות משולב ביראת ה', שכן מי שאין לו אלא תורה נשאר בחושך; יראה מאפשרת לעמל הכרוך בהתמודדות עם הקשיים לסלק את החושך ולהוציא לאור את ההלכה האמיתית.

שאלות לשיחה

1. מדוע הברייאת המפורטת, שנראית כירידה נוספת, נעלית על המשנה? כיצד הצינור ובריאת האדם ממחישים זאת?
2. באיזה מובן שכר העולם הבא הוא רק "אחוריים" של ה', ומדוע שעה של מעשים בעולם הזה יכולה להגיע למדרגה נעלית יותר?
3. המאמר אומר שעיקר העבודה הוא המעשה, ולא התלהבות הלב. איזה תפקיד ראוי הוא מייעד ללב?
4. מדוע התורה יורדת אל החושך ואף אל טענות שקריות, ומה מלמדת ההשוואה לפינוי מקום על הדרך שבה יש להתמודד עם החושך הזה?
5. מדוע הפסוק מזכיר את יצחק בהקשר של עבודה זו, ומה מוסיף הביטוי "ישת חושך סתריו"?

מקורות והפניות

הערות

פסוקה 1

1 ויצא יצחק לשוח בשדה

הערת קה"ת מפנה את הקורא להערות המקורות של הרבי, שנדפסו קודם לכן במהדורה, לקבלת מקורות נוספים למאמר זה.

הערת קה"ת

ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. בלקו"ת פ' ראה לב, ד מציין לד"ה זה בענין עיר ושדה.

2 ויצא יצחק לשוח בשדה

יצחק יוצא "לשוח" בשדה לפנות ערב ורואה את גמלי רבקה מתקרבם. המאמר קורא את הפסוק כתיאור של הורדת התורה אל "שדה" הפרטים.

Genesis 24:63 בראשית כ"ד:ס"ג

וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בַּשָּׂדֶה לִפְנוֹת עֶרֶב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גְמָלִים בָּאִים:

And Isaac went out to meditate in the field at the eventide; and he lifted up his eyes, and saw, and, behold, there were camels coming.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כד, סג.

3 וברייאתא פי המשנה

נוסח אחר בכתב יד: "והברייאתא היא פירוש המשנה" — נוסח מעט מלא יותר, אך משמעותו זהה.

הערת קה"ת

בבוכ 2061: "וברייאתא הוא פי של המשנה". בענין ברייתות ראה בארוכה באוה"ת פ' שמות ע"ב ואילך. לקו"ת שה"ש מד, ב ושם מציין לכאן.

4 שהברייאתא — דהנה התורה

נוסח אחר בכתב יד: במקום "שהתורה" כתוב "וראיה לזה: שהתורה", ובכך מוצגת ירידת התורה לטענות שקר כהוכחה לכך שהברייאתא גבוהה יותר.

הערת קה"ת

בכתי"י הנ"ל: וראי לזה דהנה התורה.

5 זה אומר אני מצאתי

המקרה הפותח את המשנה: שניים או חזים בטלית, וכל אחד אומר "אני מצאתיה". מכיוון שלכל היותר אחד מהם יכול לומר אמת, אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהתורה יורדת אפילו לעיסוק בשקר.

Bava Metzia 2a:1 כבא מציעא ב' א:א'

שְׁנַיִם אוֹחוּזִין בְּטִלְיָת, זֶה אוֹמֵר: "אֲנִי מְצָאתִיהָ", וְזֶה אוֹמֵר: "אֲנִי מְצָאתִיהָ". זֶה אוֹמֵר: "כּוֹלָה שְׁלִי", וְזֶה אוֹמֵר: "כּוֹלָה שְׁלִי". זֶה יֹשֶׁבֶע שְׁאִין לוֹ בָּהּ פָּחוֹת מִחֲצִיָּה, וְזֶה יֹשֶׁבֶע שְׁאִין לוֹ בָּהּ פָּחוֹת מִחֲצִיָּה - וְיִחְלֹקוּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ב"מ ב, א.

פסוקה 2

6 כי זה כל האדם

קהלת מסיים: "את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור", "כי זה כל האדם". אדמו"ר הזקן משתמש במילים אלו להראות שהאדם הוא תכלית הבריאה כולה וכללותה.

Ecclesiastes 12:13 קהלת י"ב:י"ג

סוּף דְּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת־הָאֱלֹקִים יִרָא וְאֶת־מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי־זֶה כָּל־הָאָדָם:

The end of the matter, all having been heard: fear G-d, and keep His commandments; for this is the whole man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

7 יפה שעה אחת

הגהה בכתב יד בשולי עותק של תורה אור, שהכותב מייחס ל"מורי", מפנה לסעיף 3 במאמר "ובבואה לפני המלך" לעניין "יפה שעה אחת".

הערת קה"ת

אבות ד, יז. "ע ד"ה ובבואה לפני המלך ס"ג ע"ש (ממורי נ"ע) "הגיה בגיליון תר"א.

8 יפה שעה אחת

"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". אדמו"ר הזקן מסביר מדוע מעשה בעולם הזה עולה על העולם הבא.

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד:י"ז

הוא הִנֵּה אוֹמֵר, יִפֶּה שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבּוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, מְכַל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְיִפֶּה שְׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרֵת רוּחַ בְּעוֹלָם הַבָּא, מְכַל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

9 צדיקים יושבים

בעולם הבא אין אכילה ושתייה; "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה". אדמו"ר הזקן מכנה את הזיו הזה "אחוריים" בלבד.

Berakhot 17a:12 ברכות י"ז א:י"ב

מְרַגְלָא בְּפוּמֵיהּ דְּרַב: לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה וְלֹא פְרִיָּה וּרְבִיָּה וְלֹא מִשָּׂא וּמִמָּוָה וְלֹא קִנְיָה וְלֹא שְׂנְאָה וְלֹא תַחְרוּת, אֲלָא צְדִיקִים יוֹשְׁבִין וְעֶטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנִהְנִים מִזִּיּוֹ הַשְּׁכִינָה, שְׁנֶאֱמַר: "וַיַּחֲזֹזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ".

It was a favourite saying of Rab : Not like this world is the world to come. In the world to come there is neither eating nor drinking; no procreation of children or business transactions; no envy or hatred or rivalry ; but the righteous sit enthroned, their crowns on their heads, and enjoy the lustre

וכתיב (יחזקאל א, כו) כמראה אבן ספיר דמות כסא תניא היה רבי מאיר אומר גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו לאחד אמר הבא לי חותם של טיט ולאחד אמר הבא לי חותם של זהב ופשעו שניהם ולא הביאו איזה מהן עונשו מרובה הוי אומר זה ...

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

Zohar I, 121a זח"א קכא, א

הערת קה"ת

מנחות מג, ב. זח"א קכא, א. בכת"י הנ"ל נוסף "ויום לרקיע ורקיע לכה"כ".

14 תכלת דומה לים

הערת קה"ת מפנה לזוהר כמקור נוסף לדמיון שבין התכלת לים.

Zohar, Vayera 35:506-36:513 ספר זוהר, וירא ל"ה:תק"ו-ל"ו:תק"ג

15 למען ידעו דורותיכם

"למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל". הגמרא דורשת מפסוק זה את הגבלת הגובה לעשרים אמה.

Leviticus 23:43 ויקרא כ"ג:מ"ג

לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בְּסֻכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

that your generations may know that I made the children of Israel to dwell in booths, when I brought them out of the land of Egypt: I am the L-RD your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כג, מג.

16 עד כי אמה

סוכה הגבוהה מעשרים אמה פסולה; רבה מסביר שעד עשרים אמה אדם יודע שהוא יושב בסוכה, אך מעל לכך עינו אינה מבחינה בסכך. זוהי דוגמה לכלל שיש לו טעם.

Sukkah 2a:8 סוכה ב' א:ח'

אָמַר רַבָּה, דְּאָמַר קְרָא: "לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בְּסֻכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", עַד עֶשְׂרִים אָמָּה, אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהוּא דָר בְּסֻכָּה, לְמַעַלְהָ מֵעֶשְׂרִים אָמָּה — אֵין אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁדָר בְּסֻכָּה, מִשּׁוּם דִּלָּא שְׁלֵטָא בַּהּ עֵינָא.

Rabbah answered: Scripture says, "That your generations will know that I caused the children of Israel to dwell in sukkot" (Leviticus 23:43). Up to twenty cubits [high] one knows that he is dwelling in a sukkah, but with one higher than twenty cubits he does not 'know' that he is dwelling in a sukkah, since his eye does not catch sight of it.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

סוכה ב, א.

17 סוכת גנב"ך ורקב"ש

בריייתא: סוכות שעשו גויים, נשים, בהמות או כותים, וכן סוכות של רועים, מקבלי פירות, שומרי העיר ושומרי הפירות — כשרות. אדמו"ר הזקן מביא אותן כפרטים שאין להם טעם מפורש.

Sukkah 8b:8-10 סוכה ח' ב:ח"י

"מִקְלָ מְקוֹם" לְאֶתְוִי מֵאִי? לְאֶתְוִי: סוּכַת גִּנְבִּי"ך. הָאִי תִנָּא דְגִנְבִּי"ך, אֲלִימָא לֵקָה גִּנְבִּי"ך מִשּׁוּם דְּקִבְעִי, וְקָא תִנָּא "מִקְלָ מְקוֹם" לְאֶתְוִי

of the Shekinah; as it is said, "And they beheld G-d, and did .eat and drink" (Exod. xxiv. ll)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יז, א.

10 וראית את אחורי

ה' אומר למשה: "וראית את אחורי ופניי לא יראו". כאן "אחוריים" הם התענוג וההבנה שאדם יכול להשיג.

Exodus 33:23 שמות ל"ג:כ"ג

וַיְהַסְרֵתִי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת־אֲחֵרִי וּפָנַי לֹא יֵרְאוּ:

And I will take away My hand, and thou shalt see My back; .but My face shall not be seen

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לג, כג.

11 וכמשל השפופרת . . האדם וחי

נוסח מוקדם של הקטע, עם שינויים. הוא מסביר שהאדם, אף שנברא אחרון בששת ימי בראשית, נעלה מכל הנבראים, ולכן המזון, הלבוש וכל השאר משמשים אותו; שייפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה משום שהעולם הבא, שבו הצדיקים נהנים מזיו השכינה, הוא רק בחינת אחוריים; ושהפנים, "מה שלפני האחור", אינם ניתנים להשגה.

הערת קה"ת

בבזך אדה"י יכל אבי יושב ה, ב הקטע בשינויים: "כמו שפופרת של קנה מה שמניחים בתוכו ראשון יוצא אחרון וכמו האדם שהוא סוף לכל הנבראים שהוא נברא בששת ימי בראשית ומ"מ הוא במעלה על כולם וכל הנבראים כולם הם לצורך האדם שמאכלו ומלבושים ושאר הדברים הכל הוא מחמת הטעם יתיר במעלה הנ"ל, וזהו ג"כ מה שכתוב בגמרא יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב כי עוה"ב הוא מחמת הצדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהן ונהנין מזיו השכינה והוא רק בחי אחוריים כמ"ש וראית את אחורי כי כ" מה שמשגיגים אלקות ויש לו תענוג בזה הוא בחי אחוריים אבל (כ"י הוא המעשה) בחי פנים דהיינו מה שהוא לפני אחוריים לא יראו שא"א להשיג וכמ"ש כי לא יראני האדם וחי". עכ"ל שם.

12 כי לא יראני האדם וחי

"לא תוכל לראות את פניי, כי לא יראני האדם וחי". אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק כדי לומר שה"פנים" הפנימיים אינם ניתנים להשגה לאיש.

Exodus 33:20 שמות ל"ג:כ

וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יֵרְאֵנִי הָאָדָם וְחַי:

And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not .see Me and live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 5

13 תכלת דומה לים

רבי מאיר אומר שהתכלת מיוחדת משום שהיא דומה לים, הים דומה לרקיע, והרקיע לכיסא הכבוד. אדמו"ר הזקן מביא זאת כפרט במצווה שאפשר למצוא לו טעם.

Menachot 43b:13-14 מנחות מ"ג ב:י"ג-י"ד

תניא היה ר' מאיר אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד שנאמר (שמות כד, י) ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר

פסוקה 6

21 וברייטא בחיי שדה לשון בר חוץ לעיר

בערך "בר" נאמר ש"בר" הוא יסוד כשהוא בגלות, "מחוץ למקומו", ואז מלכות נקראת "ברייטא". הדבר מספק רקע קבלי לקריאת הברייטא כדבר המצוי מחוץ לעיר.

הערת קה"ת

ראה מאו"א ב, נג בר הוא היסוד כשהוא בגלות לבר מאתריי והמלי נקי אז ברייטא. וראה באוה"ת שמות עי כ.

22 משנה נקי עיר וברייטא בחיי שדה

בשמות מובא המקור לכינוי דיני התורה "עיר": הגמרא בתמורה 16a דורשת את "קריית ספר" ביהושע 15 ככינוי לדיני התורה (עיינ רש"י שם). ההערה מפנה גם לדיון ארוך יותר באור התורה על תולדות.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פי שמות עי טו: "כמארו"ל בתמורה דט"ז ע"פ קריית ספר ביהושע סי' טו דהיינו הלכות התורה ע"ש בפרש"י בד"ה וילכדה כו". עי אוה"ת תולדות קמג, א ואילך.

23 כי התנאים מבלי עולם שמורים מתוך המשנה

הגמרא אומרת שהתנאים "מבלי עולם" משום שהם פוסקים מתוך המשנה שלהם בלי לדעת את טעמה. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהמשנה זקוקה לביאור המפורט שלה כדי לקבל חיות.

Sotah 22a:7 סוטה כ"ב א:ז

תנא: התנאים — מבלי עולם. מבלי עולם סלקא דעתך? אמר רבינא: שמורינן הלקה מתוך משנתן. תנאי נמי הכי, אמר רבי יהושע: וכי מבלי עולם הן? והלא מיישבי עולם הן, שצאמר: "הליכות עולם לוי! אלא, שמורינן הלקה מתוך משנתן.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סוטה כב, א. בבוקר אדה"ז יבל אבי יושב הנ"ל ובבוקר 22:17: כי התנאים שעוסקין במשנה מבלי עולם הן שמורים הלכה מתוך משנתן.

24 ושח רום אנשים

"גבהות אדם תשפל, ושח רום אנשים". אדמו"ר הזקן קורא את "לשוח" כקשור לכך, במשמעות של התכופות.

Isaiah 2:11 ישעיהו ב':י"א

עיני גבהות אדם שפל ושח רום אנשים ונשגב הי לבדו ביום ההוא:

The lofty looks of man shall be brought low, And the haughtiness of men shall be bowed down, And the L-RD alone shall be exalted in that day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י ב, יא.

25 "כשוחה לשחות". המילה מובאת כמשמעות נוספת של "לשוח".

Isaiah 25:11 ישעיהו כ"ה:יא

ויפרש ידיו בקרבו כאשר יפרש השחיה לשחות והשפיל גאותו עם ארבות ידיו:

And when he shall spread forth his hands in the midst thereof, As he that swimmeth spreadeth forth his hands to swim, His pride shall be brought down together with the cunning of his hands

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

רקב"ש, דלא קביעי. והאי תנא דרקב"ש, אלימא לקה רקב"ש, דבני חיוקא נינהו, ותנא "מכל מקום" לאתויי גנב"ד, דלאו בני חיוקא נינהו.

What does 'any sukkah whatsoever' include? It includes the sukkot [whose mnemonic] is ganbak. The tanna of ganbak regards these sukkot as possessing greater validity because they are permanent, and therefore he used the expression, "any sukkah whatsoever" to include rakkash which are not permanent. While the tanna of rakkash regards the rakkash sukkot possessing greater validity since they belong to those who are bound [by the commandment of sukkah] and therefore he used the expression, "any sukkah whatsoever" to include the ganbak sukkot which belong to those who are

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

סוכה ח, ב.

18 טעמי המצות לא נתגלו

הגמרא מסבירה מדוע טעמי התורה לא נתגלו: כשניחנו טעמים, שלמה המלך הסתמך עליהם ונכשל. אדמו"ר הזקן מוסיף שטעמי המצוות יתגלו לעתיד לבוא.

Sanhedrin 21b:16 סנהדרין כ"א ב:ט"ז

ואמר רבי יצחק: מפני מה לא נתגלו טעמי תורה? שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן, ונכשל בהן גדול העולם. קתיב: "לא ירבה לו נשים". אמר שלמה: "אני ארבה ולא אסור". וקתיב: "ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה סנהדרין כא, ב.

19 ר"ש דריש טעמי דקראי

הגמרא מציינת שרבי שמעון דורש את טעם הפסוק ופוסק על פיו. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כרמו לטעם שלמעלה מן הטעם שנאמר.

Yoma 42b:12-13 יומא מ"ב ב:י"ב-י"ג

"והוציא אותה" — שלא יוציא אחרת עמה. כדתנן: לא היתה פרה רוצה לצאת — אין מוציאין עמה שחורה, שלא יאמרו שחורה שחטו. ואין מוציאין עמה אדומה, שלא יאמרו שמים שחטו. רבי אומר: לא מן השם הוא זה, אלא משום שצאמר: "אותה", לבדה. ותנא קמא: הא קתיב "אותה"? מאן תנא קמא — רבי שמעון היא, דדריש טעמיה דקרא. מאי בינייהו? איכא בינייהו,

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Yevamot 23a:13-14 יבמות כ"ג א:י"ג-י"ד

האי בשבעה גוים קתיב? "כי יסיר" — לרבות כל המסירים. הניחא לרבי שמעון, דדריש טעמא דקרא, אלא לרבנן מנא להו? מאן תנא דפליג עליה דרבי יוסי ברבי יהודה — רבי שמעון היא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא מב, ב. יבמות כג, א.

20 ככתי"י ליתא הפסוק. ושם

נוסח אחר בכתב יד: הפסוק אינו מופיע, ובמקומו כתוב "וכן בסוכה, למעלה מעשרים וכו', מפני שהיא דומה לענני הכבוד" — טעם אחר להגבלת הגובה לעשרים אמה.

הערת קה"ת

"וכן בסוכה למעלה מעשרים כו' לפי שהוא דומה לענני הכבוד".

26 ע"פ תבנה ותכונן

זהו המאמר על "תבנה ותכונן עיר סיחון" שאליו מפנה הטקסט עצמו להרחבה בעניין "לשוח"; המאמר מפנה בחזרה לכאן.

הערת קה"ת

לקו"ת חקת סו, א [בלקו"ת שם מציין לכאן]. ובאוה"ת חקת ע' תתפו ואילך.

27 במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי

"במחשכים הושיבני כמתי עולם". הפסוק שחז"ל מיישמים על התלמוד הבבלי.

Lamentations 3:6 איכה ג:ו'

במחשכים הושיבני כמתי עולם:

He hath made me to dwell in dark places, As those that have .been long dead

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Sanhedrin 24a:18-19 סנהדרין כ"ד א:י"ח-י"ט

מאי בבל? אמר רבי יוחנן: בלולא במקרא, בלולא במשנה, בלולא בתלמוד. "במחשכים הושיבני כמתי עולם" – אמר רבי ירמיה: זה תלמודה של בבל. מתני' אמר לו: "נאמן עלי אבא", "נאמן עלי אביה", "נאמנים עלי שלשה רועי בקר". רבי מאיר אומר: יכול לחזור בו, וחקמים אומרים: אינו יכול לחזור בו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

איכה ג, ו. סנהדרין כד, א. ראה לקו"ת ויקרא ה, ד. וראה באוה"ת ואתחנן ע' עה שמציין לשל"ה שהקשה הלא התורה היא ענינו ואיך נ ק' מחשכים, ע"ש. ראה גם לקו"ת שה"ש מב, ד. מאמרי אדה"ו – ענינים ע' ע. סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תס. סה"מ מלוקט ח"ג ע' מה-ו. ושי"נ.

28 לעת ערב יהי אור

הנביא מבשר על יום שבו "לעת ערב יהיה אור". כאן זו תכלית ירידת התורה: להפוך את הערב לאור.

Zechariah 14:7 זכריה י"ד:ז'

וְהָיָה יוֹם־אֶחָד הוּא יוֹדֵעַ לַיְלָה לַאֲיוֹם וְלַאֲלֵילָה וְהָיָה לַעֲת־עֶרֶב וְהָיָה אֹרֶ:

And there shall be one day Which shall be known as the L-RD'S, Not day, and not night; But it shall come to pass, .that at evening time there shall be light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זכריה יד, ז.

29 ע"פ והמשכילים יזהירו

זהו הביאור על "והמשכילים יזהירו" שאליו מפנה הטקסט. אדמו"ר הזקן מסביר שם שבזמן הגלות התורה הנגלית מלוכשת בעץ הדעת טוב ורע – היתר ואיסור, טהור וטמא – ובכל זאת היא רצון עליון. זו אותה נקודה הנאמרת כאן על התורה המלוכשת בחושך.

הערת קה"ת

אגוד"ק ס"י כו.

פסקה 7

30 אם אין יראה אין חכמה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ג, יז.

31 אם אין יראה אין חכמה

"אם אין חכמה אין יראה, אם אין יראה אין חכמה". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שלימוד התורה זקוק ליראה שיצחק מסמל.

Pirkei Avot 3:17 משנה אבות ג:י"ז

רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין דעת, אין בינה. אם אין קמח, אין תורה. אם אין תורה, אין קמח. הוא הנה אומר, כל שחכמתו מרבה ממשעיו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרבים ושרשיו מעטים, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר (ירמיה יז) והנה כערער בערבה ולא יראה פי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ ...

Rabbi Elazar ben Azariah said: Where there is no Torah, there is no right conduct; where there is no right conduct, there is no Torah. Where there is no wisdom, there is no fear of G-d; where there is no fear of G-d, there is no wisdom. Where there is no understanding, there is no knowledge; where there is no knowledge, there is no understanding. Where there is no bread, there is no Torah; where there is no Torah, there is no bread. He used to say: one whose wisdom

...

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

32 ועי' בזהר בראשית דכ"א סע"א

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

"תנינא נהירו דאזיל לאתחשכא לעת פנות ערב רוא דצלותא דיצחק לאתקנא האי דרגא דכתיב ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב אסתכלותא דערב חשוכן כלהו לגביה בהאי פנות ערב". ע"כ.

33 ועי' בזהר בראשית ד' כ"א סע"א

כפי שמוכח בהערת קה"ת: האור שנחשך "לפנות הערב" הוא סוד תפילתו של יצחק, המתקנת בחינה זו, כפי שנאמר: "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב". אדמו"ר הזקן עצמו מצטט זאת.

Zohar, Bereshit 11:129-12:142 ספר הזהר, בראשית י"א:קכ"ט-י"ב:קמ"ב

34 האומר אין לי אלא תורה

"האומר אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו". כאן הדברים מתארים לימוד ללא יראה, שנותר בחושך.

Yevamot 109b:4-5 יבמות ק"ט ב:ד-ה'

ערכי שלציון – דעבדי שלוח דוץ. תוקע עצמו לדבר הלכה – דתנא, רבי יוסי אומר: כל האומר אין לו תורה – אין לו תורה. פשיטא! אלא: כל האומר אין לו אלא תורה – אין לו אלא תורה. הא נמי פשיטא! אלא דאפילו תורה אין לו. מאי טעמא? אמר רב פפא, אמר קרא: "ולמדתם וַעֲשִׂיתֶם" – כל שישנו בעשיה ישנו בלמידה, כל שאינו בעשיה אינו בלמידה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות קט, ב. בסמן לעיל ז, א.

35 ישת חשך סתרו

"ישת חשך סתרו". אדמו"ר הזקן מסיק מכך שה' נסתר בתוך החושך עצמו,

ולכן סילוקו מגלה אור.

Psalm 18:12 תהלים י"ח:י"ב

יִשְׁתַּחֲשֶׁה סְתֵרוֹ סְבִיבוֹתָיו סָכָתוֹ חֲשֹׁכֵת־מִים עָבִי שְׁחָקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round
about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים יח, יב.

36 ע"פ קול דודי

זהו המאמר שאליו מפנה כאן הטקסט. הוא מסביר את "ליבון הלכתא": יש להלבין הלכות הנראות שחורות בלובן העליון, באמצעות שמחה אמיתית בה' וביטול לרצונו המלוּבש בתורה; הגילוי המלא יהיה כימות המשיח.

הערת קה"ת

לקמן נא, ג.

37 וע"פ ששים המה מלכות

זהו המאמר השני שאליו מפנה כאן הטקסט. הוא מסביר שדיבורו של אדם בתורה הוא דבר ה' עצמו, ושכאמצעותו מתייחדים הקב"ה ושכינתו, ואור הסובב כל עלמין מתגלה למטה; כאשר אדם קורא ולומד, הקב"ה קורא ולומד כנגדו.

הערת קה"ת

לקו"ת שה"ש מא, ב. ושם מציין לכאן.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Daf Shevui (CC0).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/torah-ohr/chayei-sarah/4/](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/chayei-sarah/4/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק